

הוריות י

שווערד

1. תלמוד ירושלמי מסכת הוריות דף יב/א

גמ' חברייא אמרין טעמא דר"ש משם שהגדול' מכפרת אמר ר' יוסי שאין חטאו וידיעתו שוין מה מפקת מביניהן רישא דפירקא פהן משיח שחטא ואח"כ עבר משיחתו וכן נשיא שחטא ואח"כ עבר מגדולתו כהן משיח מביא פר והנשיא מביא שעיר. חטאו בספק מאן דמר משם שהגדולה מכפרת כשם שהיא מכפרת על הודאי כך היא מכפרת על הספק מאן דמר אין חטאו וידיעתו שוין אין חטאו עד שלא נתמנו משנתמנו עברו מאן דמר משם שהגדולה מכפרת כיפרה גדולה על הראשון וחייב על השני ועל השלישי מאן דמר אין חטאו וידיעתו שוין.

• [עוד עיין ברש"ש דפ' רש"י רק לפי טעם שני]

2. ספר באר שבע על הוריות דף י/א

אשר נשיא יחטא יכול גזירה כו' ... פירוש והלא האדם בחיריי והכל בידי שמים חוץ מיראת שמים (ברכות לג, ב). ומשני אין אשכחן דכתיב ונתתי נגע צרעת כו' בשורה היא להם שנגעים באים עליהם, כלומר והא דאיי שאין הנגעים באים עליהם בלא חטא דלא עביד קב"ה דינא בלא דינא (ברכות ב, ה), וא"כ הרי אשכחן גזירה שיחטאו, כן נראה ל': ומיהו אכתי קשה בעיני היא גופא טעמא מאי למה גזר הקב"ה שיחטאו ויביא עליהם נגעים, הלא האדם בחיריי והכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, וצ"ע:

• [ועיין במצפה איתן שת' ע"פ שי' הרמב"ם שאפשר שהגזירה היה על הרבים ולא על היחיד, ע"ש]

3. ספר באר שבע על הוריות דף י/א

בשורה היא להם שנגעים באים עליהם. אף על גב דבמדרש רבה (ויק"ר יז, ו) דריש בשורה זו לטובה, לפי שהטמינו אמוריים מטמוניות של זהב בקירות בתיהם כל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר, אחר שהיו יודעים שישראל באם עליהם וע"י הנגע נותן הבית ומוציאין, מ"מ אינה טובה שלמה היא:

4. תוספות רא"ש על הוריות דף י/א

א"ל וכל כך בידך ואתה יורד בספינה. פרש"י ז"ל כ"כ חכמה יש בידך ואתה יורד לסחורה לספינה בשביל מזונותיך, כלומר אתה צריך לירד בספינה בשביל מזונות, ולא נהירא דלא לנבונים עושר, ועוד דרוב יורדי ספינה הם עשירים בעלי סחורה דמה לעניים צורך לילך בספינה ממדינה למדינה, ונראה לפרש כ"כ אתה יודע במוצאות הים וקורותיו ואתה יורד לספינה, א"ל עד שתמה אתה עלי שלא הועילה לי חכמתי ליהרר ולכוין השעה שעולה הכוכב תמה על אלו החכמים גדולים שאין כל חכמתם מועלת להם ליטול עצה לעצמן להרויח אפילו כדי מזונותם בצמצום. הרמ"ה ז"ל:

נתן דעתו להושיבם בראש. פרש"י ז"ל כדי שיהיו מתפרנסים בשררה שיתן להם, ולא נהירא דלשון להושיבם בראש בישיבה משמע כדאמרין בכתובות בשלהי פרק הנושא (ק"ג ב') באשכבתיה דרבי, הנינא בר חמא ישב בראש וכישיבה מאי פרנסה איכא. אלא משום דאשכחניהו רבי יהושע כולי האי אמר ראויים הללו לישוב בראש ולמנותם על הצבור. הרמ"ה ז"ל:

5. ספר באר שבע על הוריות דף י/א

ונראה לי דגם אם היתה כוונת רש"י לפרש להושיבן בראש בישיבה כדי שיהיו מתפרנסין מאותה שררה, לא יקשה עליו קושיית הרמ"ה ז"ל וכישיבה מאי פרנסה איכא, דודאי איכא פרנסה בישיבה כדאיתא בסוף פרק הזרוע (חולין קלד, ב) ההוא שקא דדינרי דאתא לבי מדרשא קדים רבי אמי וזכה בהן, והיכי עביד הכי והא כתיב ונתן ולא שיטול מעצמו, רבי אמי נמי לעניים זכה בהן, ואיבעית אימא אדם חשוב שאני דתניא והכהן הגדול מאחיו שיהא גדול מאחיו בנוי ובחכמה ובעושר, אחרים אומרים מנין שאם אין לו שאחיו הכהנים מגדלין אותו תלמוד לומר והכהן הגדול מאחיו גדלוהו משל אחיו. ופרש"י שקא דדינרי זהב ששלחו ממקום אחר לבני הישיבה אדם חשוב שאני כגון ממונה ראש ישיבה כו', שמע מינה בהדיא שהצבור מחוייבים להעשיר לראש הישיבה:

ומכאן יש סמך לראשי ישיבות שנוטלין הספקה מן הצבור, ויש להם סמך גם כן מהא דאמרין בפרק הניזקין (גיטין ס, ב) והא ההוא שיפורא דהוה מעיקרא בי רב יהודה כו', ופרש"י (ד"ה והא שופר) בשם רב שרירא גאון ז"ל שיפורא שופר של נדבה שהיו נותנין לתוכו נדבה השלוחה לבני הישיבה. ועוד ראיה מבוארת מהא דאמרין בפרק אלו נאמרין (סוטה מ, א) רבי אבהו אימנו רבנן עליה למנייה בראש כיון דחזיא לרבי אבא דתפסי ליה בעלי חובין אמר להו איכא רבה, ופרש"י (ד"ה אמר) אמר להו איכא רבה רבי אבא חכם גדול וראוי לישוב בראש יותר ממנו כדי שיושיבוהו בראש ונותנין לו מנות ומעשירין אותו כדי שיהא חשוב וישמעו דבריו, כדתניא והכהן הגדול מאחיו גדלוהו משל אחיו. ועוד ראיה מבוארת מהא דאמרין בפרק שני דיני גזירות (כתובות קה, א) גזרי גזירות בירושלים נוטלין שכרם תשעים ותשע מנה מתרומת הלשכה ואם לא ספקו מוסיפין להם אע"פ שלא רצו ליטול. והארכתי לפי שראיתי להרמב"ם ז"ל (פ"ד ממסכת אבות מ"ה, וע"ה הל' ת"ת פ"ג ה"י מובא בב"י יו"ד סי' רמ"ו ד"ה כל המשים) שקרא תגר על הרבנים ראשי ישיבות שנוטלין הספקה מהצבור:

6. ספר בנייהו בן יהודע על הוריות דף י/א

שם נתן עיניו להושיבם בראש. מקשים מאי פרנסה יש לראש ישיבה טפי משאר חכמים. ונ"ל דאיכא הרווחה לראש ישיבה יותר בהיכא דאם אחד נדר ממון ואמר זה יהיה מתנה לראש ישיבה וחביריו, וכמו שאמר בגמרא על קטיעא בר שלום שאמר כל נכסיו לרבי עקיבה וחביריו ונפק

רבי עקיבה ודרש ממ"ש לאהרן ולבניו ודרשינן מחצה לאהרן ומחצה לבניו והכא נמי מחצה לו ומחצה לחביריו, וכאן נמי מחצה לו מחצה לחביריו.

7. מהרש"א על הוריות דף יב

אעתריתו פורתא א"ל אין דזבנינן קטינא כו'. דקדק לומר אעתריתו פורתא גם השיבו לו קטינא דארעא משום דגם רוב עושר הוא סיבה לביטול תורה דמרבא נכסים מרבה דאגה לעסוק בהם ואין לו פנאי לעסוק בתורה ובהכי יתיישב דאין זה סותר מה שאמרו דאין אדם זוכה לב' שלחנות דהיינו שיהיה לו רוב טובה גם בעוה"ז ודוד ושאר מלכיות מביתו שהיו צדיקים חזי כמה הרפתקי דעדו עלייהו בעוה"ז ודו"ק:

8. ספר בניהו בן יהוידע על הוריות דף יב

שם דזבנינן קטינא דארעא. הא דאמרו קטינא, כדפרשנו לעיל שלא להטיל עין הרע, כי אם יאמרו ארעא סתם, אפשר לומר היא קרקע גדולה רחבת ידיים. אן יובן בס"ד הוצרכו לפרש שהיא קרקע קטנה, כי הקרקע היא נגדיית לעסק התורה שצריך לאבד זמנו בה לעבדה ולשמרה, ואיך עלה בידם הצלחת לימודם בתורה אם קנו קרקע, לכן אמרו לו קטינא דארעא כי לרוב קוטנה אין צריך לאבד זמן על עבודתה וטיפול שלה. או יובן אמרו לו קטינא דארעא ולא אמרו ארעא קטינא, היינו רצונם לומר שלקחו קרקע בזול מהזלים שבקרקעות, ולכן לא היה צריך לה ממון סך הרבה לקנותה, ולזה אמרו קטינא ר"ל מקום הדל וחלוש שבקרקע:

9. תוספות רא"ש על הוריות דף יב

ואחד אכלו אכילה גסה. פרש"י ז"ל שלא נתכוון לאכול לשם מצוה אלא נתכוון לאכול בקנוח סעודה לשם אכילה גסה. ופירושו אינו מובן בדמאי פשע זה אי במה שאכל בקנוח סעודה זו היא עיקר מצותו שיהא נאכל על השובע, ועוד מאי האי דקאמר לשם אכילה גסה אם הוא שבע כ"כ שאכילה גסה היא לו מה לו להזכיר לשם אכילה גסה, לימא שאכלו אכילה גסה, ואם הוא תאב לאכול ואכל שלא לשם מצוה לימא ואחד אכלו שלא לשם מצוה. אלא נראה לפרש כפשוטו שאכלו לאחר שהיה שבע כ"כ שאינו נהנה כלל מאותה אכילה, אע"פ שדרכו להיות נאכל על השובע היינו משום דכתיב למשחה כדרך שהמלכים אוכלים שמביאין התפנוקין הטובים בקינוח סעודה לפי שכבר שבעו משאר מאכלים ונפשם קצה בהם אלא שנהנים ממאכלים הטובים באחרונה, אבל אין לאכול קדשים אחר שהוא שבע כ"כ שאין נפשו נהנית מהם שאין זה למשחה, ומ"מ פריך שפיר נהי דלא קא עביד מצוה מן המובחר פסח מיהא עביד דמקריא שפיר אכילה אע"פ שאינו נהנה ממנה, והא דאמרינן (יומא פ' ב') האוכל אכילה גסה ביה"כ פטור אלמא דלא מקריא אכילה כלל, היינו כשהוא שבע כ"כ שמאכל כואב לו מרוב שבעו:

10. מהרש"א על הוריות דף יב

א' נזדמנה לו אשתו וא' נזדמנה לו אחותו כו'. לכאורה מה שייך צדיק ופושע בדבר שנזדמנה לו ויש לפרש למאי דס"ד השתא ע"ד לא יאונה לצדיק כל און ואירי דזה היה מתכוין לאשתו והש"י הזמין לו אשתו כי צדיקים ילכו בם וזה נתכוין לאחותו ונזדמנה לו וק"ל:

11. מהרש"א על הוריות דף יב

הם שנתכוונו לשם מצוה צדיקים ילכו בם. י"ל שזכו שהותרו הנקבות לבא בקהל והוא שנתכוין לשם עבירה ופושעים יכשלו בם זה גרם לזכרים שלא יבואו בקהל כדאמרינן מואבי ולא מואבית עמוני ולא עמונית ודכתיב על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים וגו' י"ל דהא והא גרם וק"ל:

12. מהרש"א על הוריות דף יב

תמר זינתה כו'. שלשם שמים נתכוונה להעמיד תולדות מזרע של יעקב מ"מ דרך זנות היה זה שעשתה עצמה מופקרת לחמיה שהרי ידעה אבל יהודה לאו דרך זנות בא עליה לפי מה שהיה סבור שאין זו כלתו כמ"ש הרמב"ם פ"א דהלכות אישות דקודם מתן תורה היה אדם פוגע אשה בשוק כו' ובעל אותה על אם הדרך כו' עכ"ל ...

13. מהרש"א על הוריות דף יב

שמתוך שלא לשמה בא לשמה שבשכר מ"ב כו'. וכתבו התוס' בניזיר וא"ת הא אמר' בעלמא העוסק במצוה שלא לשמה נוח לו שלא נברא. וי"ל דהתם מיירי שעוסק בתורה שלא לשמה לקפח לאחרים והכא קאמר שעוסק שלא לשמה היינו לקנות לו שם עכ"ל. ...

14. מהרש"א על בבא קמא דף לח/ב

אמר רבי חייא אין הקב"ה מקפח אפי' שכר שיחה נאה כו' ואמר רבי חייא כו' לעולם יקדים אדם לדבר מצוה כו'. הני שני מאמרים רבי חייא בר אבא אמרן בשם אמרן וי"ל שאינן סותרין דבדבר אחד זכתה הצעירה לפני הבכירה ובדבר אחד זכתה הבכירה לפני הצעירה והיה השכר והעונש לשתייהן לפי מעשיהם לפי שהקדימה הבכירה במצוה לקיום העולם לפי דעתה דלמצוה נתכוונה כמשמעות הכתוב ואיש אין בארץ וגו' וכדאייתא בניזיר זכתה להקדים המלכות שהוא קיום העולם שאלמלא מוראה של מלכות כו' ולפי שלא חסה על כבוד אביה וקראה אותו מואב ופרסמה שבזנות בא לה בן זה מאביה שהוא ודאי לשם זנות נתכוין כדאייתא בניזיר אמר הכתוב שלא לחוס על כבודם דאנגריא עביד בהו דהיינו להשתעבד בהם כפרש"י ובמסכת נזיר הוסיף רש"י בזה בשינוי הכתובים דבכירה דקרייתיה מואב פרסמה הכתוב ותשכב את אביה ובצעירה דקרייתיה בן עמי כתיב ותשכב עמו עכ"ל אבל רש"י בחומש כתב בזה בל"א בבכירה כתיב ותשכב את אביה ובצעירה כתיב ותשכב עמו צעירה לפי שלא פתחה בזנות כו' ע"ש וזהו נראה כסותר סוגיא דהכא דקאמר דהבכירה עשתה כהוגן שהקדימה עצמה ועיין ברא"ם שפירשו בחומש ע"פ ב"ר ודו"ק: